

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU SONRASI KONSERVATUVARLARDA KURUMSAL KÜLTÜR KAYBI

Doç. Sinan DİZMEN

Ankara Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı

GİRİŞ

Türklerin resmi anlamada müzik eğitimi yolculuğu, Osmanlıda 1916 yılında “Dârül-elhan” ile başlamış, 1924’de genç Türkiye Cumhuriyetinin kurduğu Musiki Muallim Mektebi ile devam etmiş ve sonrasında, 1936 yılında, Ankara Devlet Konservatuvarının hayata geçirilmesi ile nihayi kurumsal biçim ve sürecini tamamlamıştır.

Burada dikkat çekici olan, I. Dünya Savaşını kaybetmiş bir Osmanlı ile Kurtuluş Savaşından yeni çıkmış yokluk ve borç içinde bulunan Genç Cumhuriyetin, içinde bulundukları zor dönemlere rağmen müzik eğitime önem vermeleri ve bu konuda girişimde bulunmalarıdır. Kurulduğu 1936 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan Ankara Devlet Konservatuvarına, yıllar içinde yenileri katılmış, 1972 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına, 1975 yılına kadar Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı’na, 1975 yılından 1982 yılına kadar ise Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü’ne, 1982 senesinden itibaren kurulan Yükseköğretim Kurulu ile Üniversitelere bağlanarak, alt birimleri haline gelmişlerdir.

Üniversitelerin alt birimi haline geldikten sonra konservatuvarlar, hızlı bir kurumsal kimlik kaybı ile kuruluş hedef ve amaçlarına hizmet etmekten uzaklaşmaya başlamış, gerek fiziki olanakları gerekse akademisyen kalitesi ile arzu edilen ve Avrupa’da benzerleriyle yarıştan neredeyse kopmak üzere bir tarihi kurum olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir.

Kurumsal Kültür Nedir?

Bir kurumun en önemli yapı taşları arasında gösterilen kurum kültürü, yazılı kurallar yerine direkt yöneticileri, çalışanları, kurumun dününü, bugününü ve geleceğini kapsayan yazılı ve uygulanması zorunlu kurallar

yerine, kurumun vizyonu ve misyonu yönünde kurum içi dinamikleri etkileyen alışkanlıklar bütünü daha doğrusu kurum içi yaşam şeklidir.

Kurum kültürü kavramını bir yaşam ve davranış tarzı olarak ele aldığımızda, kuruma özgü olan davranış, inanç ve alışkanlıkların bütünü kapsadığını görürüz. Bu kültür, kuruma ait tüm çalışanlar tarafından da paylaşılır ve çalışan davranışlarını da düzenler. Eğer çalışanların kurumsal aksiyonları bu kültür ile bire bir örtüşüyorsa, yönlendirilebiliyorsa ve diğer üyeler tarafından kabul görüyorsa o kurumda yerleşik bir kurum kültürü olduğundan bahsedilebiliriz.

Konservatuvar Nedir ve Konservatuvarın Kurum Kültürü Nedir?

Konservatuvar kelimesinin, “konservatif” ya da “konserve” eden yani tutucu geleneksel bir yapıyı çağrıştırdığı düşünülse de kelimenin gerçek kökeninin İtalyanca “conservare” kelimesinden türediği ve 16. yüzyılda, yetim çocuklara bakan ve müzik eğitime büyük önem verilen Napoliten enstitüleri şeklinde açıklanmıştır.

Fransız Larousse’ a göre Konservatuvar kelimesi Fransızcaya 18. yy da girmiş ve “Bir sanatın geleneklerinin “korunduğu” kuruluş anlamında kullanılmaktadır.

Alman MGG’ye göre Musik Geschichte und Gegenwart’a göre “Müziğin her dalının öğretildiği, ancak farklı seviyede sınıflara, yalnızca yarışmalı sınavlarla erişilebilen eğitim kurumu” şeklinde açıklanmaktadır.

Türkiye’de Konservatuvarın Kısa Tarihçesi

Türkiye’de klasik batı müziği alanında ilk atılan adım Musiki Muallim Mektebinin 1 Eylül 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk müzik eğitim kurumu olarak kurulmuş ve 1 Kasım 1924 ‘de 12 öğrenci ile eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Müzik öğretmeni yetiştirmek amacı ile kurulan mektep, daha sonraları Atatürk’ün çok sesli batı müziğinde ilerleme hedefleri doğrultusunda performans sanatçısı yetiştirme beklentisini yerine getirememiş, bunun sonucunda, 1933-1934 yılları arasında, Milli Eğitim Bakanlığı’ndan (Maarif Vekaleti) bir “Millî Musiki ve Temsil Akademisi Kanununu” hazırlanmasını istemiştir. Hazırlanan ve sunulan kanun meclisten geçmiş, ancak Atatürk tarafından uygulamaya konulmamıştır. O günlere tanıklık eden müzikolog ve sanatçı Cevdet Memduh ALTAR anılarında, Atatürk’ün hazırlanan kanunla ilgili en büyük çekincesinin,

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bu alana hakim bir birim olmaması ve bu kanunun sadece bir kaç sanatçı ve sanat severin görüşleriyle hazırlanması olduğunu ifade eder.

Atatürk, yeni çıkarılacak kanunun mutlaka bir uzman görüşü ile hazırlanmasını istediğini her fırsatta çevresindekilere söyler. Bu çekinceler gölgesinde 1934 senesinde “I. Musiki Kongresi” Ankara’da toplanır. Bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarının kuruluşuna karar verilir. Kurulan Konservatuvar, Musiki Muallim Mektebinin

Ankara/Cebeci semtinde, tasarımı İsviçreli mimar Ernst A. EGLI tarafından yapılan yeni binasında bütün sanat dallarıyla eğitim hayatına başlar.

Bu arada Almanya’da yapılan görüşmeler sonucunda, Atatürk’ün istediği uzmanlar da bulunarak Türkiye’ye davet edilir. Bu uzmanlar Müzik Sanat Dalları için dünyaca ünlü Alman müzikolog ve besteci Paul HINDEMITH, Sahne Sanatları için, Carl EBERT’dir. İki ünlü sanatçı, günümüz Devlet Konservatuvarlarının eğitim temellerinin atılmasında ve müfredatının ve işleyişin oluşturulmasında çok önemli rol oynamışlardır.

Her iki sanat insanı Türkiye’ye gelir gelmez derhal mevcut durumu incelemeye ve çalışmalarına başlarlar ve bunun sonucunda raporlarını Atatürk’e sunarlar (ALTAR, 2020).

Alman besteci, eğitmen ve müzik insanı Paul Hindemith’in tavsiyeleri doğrultusunda 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı kurulmuştur. Konservatuvarın kurulmasından sonra Musiki Muallim Mektebi, Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü’ne aktarılmış ve Gazi Orta Öğretmen ve Terbiye Enstitüsü Müzik Şubesi adını almıştır.

Yukarıda bahsettiğim kısa tarihçeden de anlaşıldığı üzere ülkemizdeki Konservatuvarların ilk kurumsal kültürü, büyük lider Atatürk tarafından oluşturulmuştur. Öncelikle hedefler belirlenmiş, sonrasında o hedefler doğrultusunda gerekli adımlar atılmıştır.

Nedir bu hedefler: klasik batı müziği çerçevesinde müzik ve sahne sanatları alanında sanatçılar yetiştirilmek.

Bu hedeflere yönelik ilk kanuni dayanak 20 Mayıs 1940 tarihli “Devlet Konservatuvarı Hakkında Kanunun”un 3. Maddesinde görülmektedir..

Madde 3 “ gayesi memlekette müzik, tiyatro, opera ve balet kültürünü işlemek ve salâhiyetli san’atkâr yetiştirmektir.

Devlet Konservatuvarı hakkında kanun

Kanun No: 3829

Kabul tarihi: 20/5/1940

Madde 1 — Ankarada Maarif Vekilliğine bağlı bir Devlet Konservatuvarı kurulmuştur.

Madde 2 — Devlet Konservatuvarı iki kısma ayrılır:

- A) Müzik kısmı,
- B) Temsil kısmı,

Müzik kısmı şu şubeleri ihtiva eder:

- 1 - Kompozisyon,
- 2 - Orkestra idaresi,
- 3 - Piyano, org, harb,
- 4 - Yaylı sazlar,
- 5 - Nefesli ve vurma sazları,
- 6 - Teganni (Opera muganniliği, koro muganniliği, konser muganniliği).

Temsil kısmı şu şubelere ayrılır:

- 1 - Opera,
- 2 - Tiyatro,
- 3 - Balet.

Müzik ve temsil kısımlarında bulunan her şube birer mutahassıs şefle idare edilir.

Madde 3 — Her iki kısmın gayesi memlekeette müzik, tiyatro, opera ve balet kültürünü işlemek ve salâhiyetli san’atkâr yetiştirmektir.

Madde 4 — Devlet Konservatuvarı, orta ve yüksek olmak üzere iki tahsil derecesini ihtiva eder.

Müzik, tiyatro, opera ve bale kültürünü işleyecek ve yetkili san’atkârlar yetiştirmek kurumsal bir kültürü gerektirmektedir. Bu yüzden bu kültürü oluşturabilmek için yurt dışından iki uzman getirtilmiştir. Çünkü sanatçı eğitimi konusunda gereken tecrübe ve kültür birikimi, Avrupa kıtasında yüzyıllar boyu tecrübe kazanmış, oturmuş ve sorunları çözülerek kusursuz hale getirilmiştir. Bu nedenle Atatürk’ün başlarda yabancı uzman olmadan bir konservatuvar kurulması çekincesi son derece yerinde olmuştur.

Gerek öğrenci alınırken yapılan yetenek sınavlarıyla, gerek usta çıkar ilişkisi içerisinde yapılan bire bir dersleri, gerekse performans değerlendirme sınavları ile hiçbir bilim dalı eğitime benzemeyen Konservatuvar eğitimi hakkında, kısaca bilgi vermek istiyorum.

Öncelikle fiziksel performansa bağlı tüm sanat dallarında eğitimin, biyolojik olarak modifikasyona yönelik bir eğitim olduğundan bahsetmek gerekmektedir.

Biyoloji Biliminde üç farklı doğal seçimden bahsedilir;

Mutasyon

Adaptasyon

Modifikasyon

Mutasyon, gen yapısında meydana gelen değişiktir ve kalıtsaldır,

Adaptasyon, canlıların çevre şartlarına uyum sağlamasıdır ki temel sebebi hayatta kalmaktır. Yine kalıtsal bir özelliktir.

Modifikasyon, çeşitli dış etkenlerle genlerin işleyişinde meydana gelen değişime denir. Ancak kalıtsal değildir.

Modifikasyona yönelik Konservatuvar eğitimi, kişinin sahne üzerinde performans gösterebilmesi için kullandığı organlarını geliştirmesi ve bu amaca yönelik deforme etmesidir.

Bu organlar tüm vücut adaleleri olduğu gibi, şan ve tiyatro alanında dil, gırtlak, ses telleri ve diyafram gibi iç organlar da olabilmektedir. Düzenli ve yıllarca süren çalışmalar sonucunda bir sanatçı, sanatını büyük salonlarda seyircilere saatlerce sunabilmek için kullandığı gerekli uzuvlarını geliştirmek güçlendirmek zorundadır. Hatta bunun sonucunda bazı organlarında şekil bozuklukları ve deformasyonlar da görülmektedir.

Örnek vermek gerekirse; Yaylı çalgı çalanlarda sol elin sağ elden büyük olması veya arşe tutan sağ işaret parmağında baskıdan kaynaklı kemik şeklinde bozulmalar, balerinlerde bacak ve sırt kas yapısının aşırı esnek buna paralel güçlü olması ve ayak parmaklarında şekilsel bozukluk ve deformasyon, şancıların ve tiyatrocuların normal konuşma seslerinin gürlüğü ve güçlü tınlaması gibi. Şunu belirtmeden geçemeyeceğim mutasyon süreci gerçekte son derece uzun ve acılı bir yoldur. Yıllarca vücudunuzu aslında hiç yapmaya alışık olmadığı bir işe uyum sağlamaya zorlamanız, bu esnada kaslarınız ve kemik yapınızdaki deformasyonlar sırasında ciddi ağrı ve acılar çekmeniz mutlaktır.

Bu sebeple sonuçta kim en iyi ve doğru seklide vücudunu modifiye etmeyi başarmışsa o başarı sanatçılar arasında yer alacaktır.

Elbette uygulamalı dersler yanında ilgili sanat dalı ile ilgili ve kültürel

gelişimi destekleyen teorik dersler de bulunmaktadır. Bu derslerin pek çoğu teorik olmakla birlikte solfej gibi uygulamalı olanları da vardır. Zannedilmesin ki sadece hareket bazlı çalışmalar yapılmaktadır. Ancak modifikasyona sebep olan tüm dersler uygulamalıdır.

Sahne üstü performans sanatlarında en büyük handikap, zamana karşı yapılmasıdır. Açmamız gerekirse, performans; başlar, sürer ve biter, tek bir şansınız vardır. Resim, Heykel, seramik vb. sanat dallarında olduğu gibi bir somut elle tutulur obje üzerinde, kusursuz olduğuna karar verdiğinizde sergileyeceğiniz bir duruma gelene kadar çalışabileceğiniz somut bir nesne söz konusu değildir. Oysa temsil ya da konser başlar ve o sırada olacaklar belirsizdir ve başarı sizin ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır. Dahası her temsil ve konser birbirine asla benzemez. Bir ressamın resminin aynısını her sene farklı sergilerde görebilirsiniz ancak, bir sahne üstü eserin bir eşini aynı sanatçıdan dahi olsa, bir daha izleyemez, dinleyemezsiniz.

Bir yorumcu olarak, bestecinin eserini seslendirirken veya bir bale, opera veya tiyatro eserinde rol alırken, esere aracılık eden olduğunuz için sanatsal obje kendiniz olursunuz. Bu nedenle sahne üstü performanslarda mükemmellik gereklidir. Bu mükemmellik de yukarıda bahsettiğim, kişinin modifikasyon sürecine bağlıdır.

Konservatuvar eğitimi hakkında buraya kadar yapmaya çalıştığım açıklamalar dahi, büyük ihtimalle bir üniversitenin her hangi bir bilim alanıyla en ufak bir benzerlik göstermemektedir. Zira özellikle enstruman ve bale eğitimi, en uzun bilim dalı eğitimi olan tıptan bile uzun sürmektedir.

Verilen eğitimin sınavları ve değerlendirmeleri de, bilim alanlarından farklıdır. Her sene sonu 1 saati geçen konser programlarını veya eserleri hazırlanıp profesyonel seviyeye getirmeniz ve sanat alanının hocalarıyla oluşturulan kalabalık bir jüriyi performansınızla ikna etmeniz sizden beklenir. Zira mezuniyet sonrası o jürinin yerini yüzlerce seyirci alacaktır.

Yorumunu yaptığınız eseri sadece teknik olarak kusursuz sergilemeniz yeterli değildir. Bunun yanında eserin bestecisi yazarı ya da koreografi kimse onun stiline ve yaşadığı dönemin kültürel işaretlerini de göz önünde bulundurmanız ve her bir farklı dönem yapıtını, sanki o dönemin yorumcusuymuşsunuz gibi sergilemeniz gereklidir. Bu da sizin, eserin dönemine ve türüne göre farklı kişiliklere bürünmeniz anlamına gelir.

Jürinin kararına göre göre ya sınıf geçer veya sınıfı tekrar edersiniz. Sınavlar aslında birer temsil ya da konserdir. Bütün bununla birlikte

sınavlarda ya da temsillerde yükselen adrenalininiz yüzünden meydana gelen titremenizi ve heyecanınızı kontrol altına almayı da öğrenmeniz gerekir.

Buraya kadar anlattığım 10 senelik eğitim süreci bir yaşam tarzıdır ve her hangi bir bilim alanında yaşanamayacak kadar farklı bir dünyadır. Yaşam tarzı haline gelen bu kültür, dünyanın sahne üstü performans sanatçısı yetiştiren her Müzik, Dans- Bale, Opera, Tiyatro, okullarında neredeyse bire bir aynıdır.

Şimdi bu kadar açıklamadan sonra gelelim Konservatuvarların 1982 yılında YÖK sonrası Üniversitelere bağlanması sonucuna:

- 1- Bakanlıklara bağlı iken kendi bütçesi ve ek bütçesi olan konservatuvarlar, üniversitelere bağlandıktan sonra son derece düşük bütçelere sahip olmuşlardır.
- 2- Öğrencilerden enstrümanı olmayanlara enstrüman imkanı sağlanır, parasız yatılı öğrencilerin sarf malzemeleri de Konservatuvar tarafından yani devlet tarafından karşılanırdı.
- 3- Bakanlıklar döneminde kurulan konservatuvarların binaları şehrin merkezindeyken üniversitelere bağlandıktan sonra bu binalardan bir şekilde çıkarılmışlar, üniversitelerin şehir merkezine uzak kampüslerine ya da hiç de uygun olmayan yetersiz binalarına taşınmıştır. Bu durum özellikle orta ve lise öğrencilerinin okula erişimi zora sokulmuştur. Uzun çalışmanın gerekli olduğu bir eğitim alanı için yapılabilecek en kötü şey budur.
- 4- YÖK sonrası kendi bütçesi olmayan Konservatuvarlara üniversiteler sadece günlük elzem ihtiyaçlar için; elektrik, su, ısınma, temizlik malzemesi gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar bütçe vermekte, diğer mesleki gereklilikler doğrultusunda harcama kalemleri bulunmadığı için özel ek bütçelerle işler yürütülmeye çalışılmaktadır. Piyano, klavsen, nefesli çalgı veya benzeri enstrüman alımları için üniversitelerden ek bütçeye ihtiyaç duyulmakta, rektörlük kapıları aşındırılmaktadır
- 5- YÖK, ÜAK ve Üniversiteler, Konservatuvarları, asıl ihtiyaç olan performansa dayalı değerlendirme sistemini uygulamak yerine, kendi anladıkları ve tek bildikleri yazılı sisteme zorlamaktadırlar.

- 6- Bu durum, Sanat eğitiminde hem lisansüstü öğrenci değerlendirmelerinde, hem de öğretim elemanı istihdamında kalitesizliğe, alan dışılığa, sebep olmakta, bunun sonucunda, düşük performanslı, bol bilimsel makalesi olan kişiler tercih edilmektedir

Kısacası Bilim ve Sanat Dalları arasındaki farklar yok sayılmaktadır.

Kanun ve Yönetmeliklerde Konservatuvar.

İlk olarak 2914 sayılı YÖK Personel Kanunundan başlayalım.

Bu kanunda Konservatuvar kelimesi sadece bir kere 15. Maddede geçmektedir.

15. Madde: “Devlet konservatuvarlarının öğretim elemanları” ara başlığı ile şöyle yazılmıştır:

“Yükseköğretim kurumlarının 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik ek geçici 16 ncı maddesinde unvanları belirtilen personeli, Yükseköğretim Kurulunun onayı ile sözleşmeli olarak istihdam edilebilir. Bu elemanların sözleşme esasları, bunlara ödenebilecek ücretin üst sınırları ve sağlanacak sosyal yardımlar ile diğer mali haklar; Cumhurbaşkanınca kararlaştırılır.”

15 Maddede atıfta bulunulan “657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik ek geçici 16 ncı maddesi” de şöyledir:

*“Teknik bünyeye dâhil olmayan ve haklarında Devlet Memurları Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekenler hariç, bu Kanunun Ek Geçici 12, 13 ve 14 ncü maddeleri kapsamına dâhil personel ile Kültür Bakanlığının sanatla ilgili merkez ve taşra birimlerine bağlı olarak çalışan **orkestra, koro ve topluluk sanatçıları, sanatkârları ve sanatçı öğretmenleri ile Devlet sanatçıları söz konusu maddelerin mali hükümlerine bağlı kalınmaksızın sözleşmeli olarak çalıştırılabilirler.**”* denilmekte, 3 üncü fıkrasında ise *“Yukarıdaki fıkralara göre sözleşmeli olarak çalıştırılacakların sözleşme esasları, bunlara ödenebilecek ücretin üst sınırları ve sağlanacak sosyal yardımlar ile diğer mali haklar; ilgili Bakanlığın önerisi ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.”*

Kısacası ve anlaşılır şekilde, YÖK personel kanununun 15. Maddesine göre devlet orkestraları sanatçıları, devlet opera ve balesi sanatçıları, devlet tiyatroları ve devlet sanatçıları, Yükseköğretim Kurulu onayı ile

konservatuvarlarda sözleşmeli sanatçı öğretim elemanın olarak istihdam edilebilir denilmekte.

Ancak Yükseköğretim Kurulu bu maddeye çok uzun bir süredir, onay vermemektedir. Zira Üniversiteler bu kadroyu istememektedir. Gerek maaş gelirinın doçentlerle aynı olması, gerekse uluslararası ölçme değerlendirmelerde öğretim üyesi sayılarının düşük çıkması bahanesi ile konservatuvarların sanat dallarında, devlet kurumlarının değerli solist sanatçılarından faydalanmak mümkün olamamaktadır.

Bu durumda üniversite kadrolarında geriye; araştırma görevlisi, okutman, öğretim görevlisi, doktor öğretim görevlisi, doçent ve profesörlük kadroları kalmakta, ancak bu kadrolar için gerekli değerlendirmelerin hiç birinde konservatuvarların özel durumunu gözeten performans sınavları bulunmamaktadır.

Bir yandan da, 2547 sayılı Kanunda konservatuvarların özel bir yer tuttuğu, eksikleri olsa da mevcut hali ile bile konservatuvar kültürünün koruyabileceğini düşünüyorum. Şöyle ki

- 1- İlk önemli madde “tanımlar” alt başlıklı 3. Madde, h) bendidir: “Konservatuvar: Müzik ve sahne sanatlarında sanatçı yetiştiren bir yükseköğretim kurumudur. “

Neredeyse az önce bahsettiğimiz 1940 tarihli “Devlet Konservatuvarı Kanunun” 3. Maddesi ile son derece benzer. Zaten 2547 sayılı kanununda Konservatuvar tanımının yeride 3. Madde. Güzel bir tesadüf. Doktora programlarının geçerli olduğu, Fakülteler için aynı maddenin f) bendi ise şu tanımlı yapmaktadır: “Fakülte: Yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan; kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumudur. “ demektedir. Bu detay birazdan çok önem kazanacak.

Öğretim üyesi olmak için gerekli olan, lisansüstü programların da, 2547 Sayılı Kanundaki tanımlarına da bir göz atmamız gereklidir.

Kanunda Yüksek lisans için tek bir tanım yapılmakta. Yine tanımlar alt başlıklı 2. Maddenin (1) paragrafında : “Yüksek Lisans: (Bilim uzmanlığı, yüksek mühendislik, yüksek mimarlık, master): Bir lisans öğretimine dayalı, eğitim - öğretim ve araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretimdir” denilmektedir.

Arkasından YÖK'ün 20.04.1916 tarihli Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine baktığımızda, iki farklı Yüksek Lisans tanımı görüyoruz; ilki tezli ikincisi tezsiz. İki programında alanı farklı değerlendirilmiş:

a- Tezli yüksek lisans programı alt başlıklı,

MADDE 6 – (1) Tezli yüksek lisans programı öğrencinin bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bilgilere erişme, bilgiyi derleme, yorumlama ve değerlendirme yeteneğini kazanmasını sağlar. **b- Tezsiz yüksek lisans programı alt başlıklı**

MADDE 11 – (1) Tezsiz yüksek lisans programı, öğrenciye mesleki konularda bilgi kazandırarak mevcut bilginin uygulamada nasıl kullanılacağını gösterir.

Konservatuvarların performansa dayalı eğitim verdiklerini düşündüğümüzde ve 2547 sayılı Kanunun Konservatuvar tarifini göz önüne aldığımızda burada sanat dalları için uygun olanın bilimsel araştırma değil, mesleki eğitimi destekleyen Tezsiz Yüksek lisans programı olduğu görülecektir. Bunu söylediğim zaman o zaman nasıl doktora yapılacak deniyor.

Zaten Konservatuvar mezunları sanat dallarında doktora yapmazlar. Sanatta Yeterlik yaparlar. Ve ilgili yönetmelik Sanatta Yeterlik için her hangi bir Yüksek Lisans programı şartını aramaktadır.

2547 sayılı Kanunda doktora ve sanatta yeterliğin tanımlarına bakalım. Yine tanımlar alt başlıklı 3. Maddenin (2) bendinde:

*(2) Doktora: Lisansa dayalı en az altı veya yüksek lisans veya eczacılık veya fen fakültesi mezunlarınca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre bir laboratuvar dalında kazanılan uzmanlığa dayalı en az dört yarıyıllık programı kapsayan ve **orijinal bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretimdir.***

Denilmekte ve bu haliyle konservatuvarın eğitim amaçlarına hizmet etmediği anlaşılmaktadır.

*(4) Sanatta Yeterlik: Lisansa dayalı en az altı, yüksek lisansa dayalı en az dört yarıyıllık programı kapsayan ve **orijinal bir sanat eserinin ortaya konulmasını, müzik ve sahne sanatlarında ise üstün bir uygulama ve yaratıcılığı amaçlayan doktora düzeyinde lisansüstü bir yükseköğretim eşdeğeridir.***

Şeklinde açıklamaktadır.

Görüldüğü üzere Sanatta Yeterlik programı sahne üstü performans sanatçıları için uygun olan programdır.

Sanatta Yeterlik programı, 2016 senesine kadar kanunda tarif edildiği şekliyle uygulanmış, ancak YÖK'ün 20.04.1916 tarihli Lisansüstü Eğitim ve

Öğretim Yönetmeliği ile işler değişmiş, kanundaki tanımına göre müzik ve sahne sanatlarında üstün bir başarı ve performans göstermek gerekirken, buna aykırı olarak bilimsel tez zorunluluğu konulmuştur.

Tez TDK sözlükte: Üniversitelerde öğrencilerin hazırlayıp genellikle bir sınav kurulu önünde savundukları bilimsel eser olarak açıklanmıştır. Bilimsel çalışmalar bilim dallarının alanyken, ana sanat dalları olan konservatuvarlardan ana bilim dallarını ilgilendiren bilimsel çalışmalar beklemek son derece yanlış bir ölçümlemedir.

Yönetmelikte çelişkiler bununla kalmamaktadır.

Örneğin: Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin Sanatta Yeterlik ara başlıklı 25, 26, 27 ve 28 maddelerinde eğitim verilen ana dallardan, anabilim/anasanat şeklinde bahsedilmektedir.

Oysa ülkemizde sanatta yeterlik programları hiçbir koşulda anabilim dalı altında açılmaz. YÖK kendisi buna izin vermemektedir. O yüzden burada yazılan anasanat dalı /anabilim dalı ibaresi kopyala yapıştır türü bir hatadır. Diğer yandan anabilim dalı konservatuvarlarda sadece Müzikoloji Bilim Dallarında mevcuttur ve devamında sadece Doktora programı açılabilir.

Yönetmelikte anabilim/anasanat dalı hatası Doktora ara başlıklı maddelerde de yapılmıştır. Doğrusu, Sanatta Yeterlik için anasanat dalı, Doktora için anabilim dalı olmalıdır.

Bir sanatçı adayına, 2547 sayılı kanuna rağmen tez yazdırma çabasına girilince aşağıdaki gibi tuhaf ve anlaşılması imkânsız sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Yönetmeliğin **Sanatta yeterlik çalışmasının sonuçlanması ara başlıklı 28. Maddesi şöyledir:**

(1) “Tez hazırlayan öğrenci elde ettiği sonuçları, sergi, proje, resital, konser, temsil gibi çalışmasını açıklayan ve belgeleyen metni ilgili senato tarafından kabul edilen yazım kurallarına uygun biçimde yazarak, tez, sergi, proje, resital, konser, temsil gibi çalışmalarını jüri önünde sözlü olarak savunur.”

Öğrenci hem tez hazırlayacak hem de sergi, proje, resital, konser, temsil gibi çalışmasını açıklayan ve belgeleyen bir metni hazırlayacak, dahası her iki metni de, “....senato tarafından kabul edilen yazım kurallarına uygun biçimde yazarak, tez, sergi, proje, resital, konser, temsil gibi çalışmalarını jüri önünde sözlü olarak” savunacaktır. Bu durumda yönetmeliğin bu maddesine göre öğrencinin, sergi, proje, konser, temsil çalışmaları uygulamalı değil yine bir metin haline getirilmiş olmalıdır ve sözlü olarak sunulmalıdır.

Aynı maddenin (2) bendinde ise:

(2) “Sanatta yeterlik çalışmasının savunmasından önce ve düzeltme verilen tez ve çalışmalarda ise düzeltme ile birlikte öğrenci **tezini/çalışmasını** tamamlayarak danışmanına sunar. Danışman tezin savunulabilir olduğuna ilişkin görüşü ile birlikte tezi enstitüye teslim eder. “

Anlaşılması zor bir diğer cümlede budur. Tez ve sanatta yeterlik çalışması mı yoksa tez veya sanatta yeterlik çalışması mı? Anlamak gerçekten çok zor.

(5) numaralı bend de ise işler daha da karışmaktadır:

(5) Jüri üyeleri, söz konusu tezin veya metnin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde toplanarak öğrenciyi sınava alır. Sınav, sanatta yeterlik çalışmasının sunumu ve bunu izleyen soru-cevap bölümünden oluşur. Sınav öğretim elemanları, lisansüstü öğrenciler ve alanın uzmanlarından oluşan dinleyicilerin katılımına açık olarak yapılır.

Hâlbuki 28. Maddenin 1. bendinde sanatta yeterlik çalışmasından yazım kurallarına uyulması gereken bir metin olarak bahsedilirken, 5. Bendde sanatta yeterlik çalışması sunumu denilerek sanki uygulamalı bir sınavdan bahsedildiği düşüncesi de akla gelmektedir.

Hukuken bu kadar çelişkili bir metinle yapılacak değerlendirmelerin

konservatuvar amaç ve hedeflerine hiçbir şey katmayacağı ve hali hazırda katamadığı ortadadır. Öncelikle Sanatta yeterlik yapan öğrenciler neden sanat dalında bir tez yazıp üzerine birde resital, konser, sergi yada proje yapmak zorundadırlar anlamak mümkün değildir.

Hâlbuki Doktora öğrencileri sadece tez yazarak programlarını tamamlamaktadır. Onlardan asla sanatsal bir çalışmada talep edilmemektedir.

Bu durum öncelikle Anayasanın eşitlik ilkesine uygun olmamakla birlikte, bilimsel tez yazmanın bir sahne üstü performans sanatçısı için değerlendirme kriteri asla olamayacağı son derece açıktır.

YÖK sonrası Konservatuvar kültürüne balta vuran bir diğer sorun ise, öğretim üyesi seçimidir. Performansa yönelik Sanatta Yeterlik yapmak yerine, sadece tez yazarak gerçekleştirilen doktora programlarını bitirenler de sanat dallarında görev almaya çalışmaktadırlar. Zira Sanatta yeterlik yapmak görüldüğü üzere doktoradan daha zor bir programdır. Zorluğu yazmakta değil performanstadır.

Özellikle son zamanlarda açılan Konservatuvarlarda Doktora yaptığı anlaşılan DR. ünvanlı birçok öğretim üyesi bulunmaktadır. Hâlbuki YÖK'e göre Sanatta Yeterlik yapanlar DR. ünvanını kullanmazlar. Çünkü doktor ünvanı bilimsel ve farklı bir tezi ortaya koyup bunu savunan bilim adamlarına verilir.

O zaman Sanatta Yeterlikte yapılan tez ise ve komisyonlar kurulup onanıyorsa, neden Sanatta yeterlik yapanlar da Dr. ünvanı kullanamıyor.

Bu karmaşık konuda YÖK'ün üniversitelere yolladığı bir yazıyı paylaşmak isterim.

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : B.30.0.EÖB.0.303.01.01.03-
Konu : Dr.Unvanı Hk.

3194

18.05.2012-021795

SINOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

- İlgi :a) Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü'nün 02/02/2011 tarih ve B.30.2.DEÜ.0.71.00/263-2601 sayılı yazısı.
b)Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü'nün 27/02/2012 tarih ve B.30.2.HAC.0.00.00.00/105.01-919 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi ile Hacettepe Üniversitesi Rektörlükleri tarafından Kurulumuza gönderilen yazıda; Üniversiteleri bünyesinde Sanatta Yeterlik programını bitirenlerden "Sanat Doktorası" karşılığı olarak Dr. unvanını kullanıp kullanamayacakları konusundaki yazıları 09/05/2012 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında incelenmiş ve 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı Kanun'la değişik 43/b maddesi uyarınca, Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'nın görüşü de dikkate alınarak, Sanatta Yeterlik programını bitirenlerin Dr. unvanını kullanamayacaklarına karar verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Mehmet ÖZVEREN
Genel Sekreter V.

DAĞITIM:

- Üniversite Rektörlüklerine
- ÜAK Başkanlığına

Aslında YÖK Sanatta Yeterliğin sanatsal bir program olduğunu bilmekte, bilimle ilgisi olmadığı için Dr. ünvanının kullanılmasına izin vermemektedir.

Aslına bakarsanız Sanatta Yeterlik programında tez yazma fikri üniversite senatolarının fikridir. Tez yazmanın tek belirleyici değerlendirme şekli olduğunu zanneden akademisyen yöneticiler, performans sınavları ile mezun olmayı son derece basit ve değersiz bulmuşlar bir değerlendirme

kriteri olarak asla kabul edememişlerdir. Bu anlamsız ve sanatın ruhuna aykırı durum hala devam etmektedir.

Bu sayede gerçek performans sanatçıları ve gerçek konservatuvar mezunları maalesef konservatuvarların dışında bırakılmaktadırlar.

Onların yerini yıllardır konservatuvar kadrosuna geçmek isteyen eğitim bilimleri müzik öğretmenliği mezunları, yani ilk-ortaokul ve lise seviyesinde sınıf dersi vermek üzere eğitim alan ve hiçbir sanat dalı üzerine profesyonel eğitim almamış kişiler almaya başlamıştır.

Bu aşamada Eğitim Bilimleri mezunları için 2547 sayılı Kanunun Doçentlik şartları sorun olmaktaydı.

2547 sayılı Kanunun “Doçentlik ve atama” ara başlıklı 24 Maddesi başvuru şartları için şöyle demektedir:

“Doçentlik ve atama (2) Madde 24 – (Değişik: 22/2/2018-7100/5 md.) a)

*Doçentlik başvuruları, Üniversitelerarası Kurulca belirlenen takvime göre yılda en az iki kez yapılır. Doçentlik başvuruları için aşağıdaki şartlar aranır: (3) (1) Bir lisans diploması aldıktan sonra, doktora ile tıpta, diş hekimliğinde, eczacılıkta ve veteriner hekimlikte uzmanlık unvanını veya **Üniversitelerarası Kurulun önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulunca tespit edilen belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak**”*

Görüldüğü üzere Kanunda ilgili maddenin son cümlesi son derece nettir; “Yükseköğretim Kurulunca tespit edilen belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak.”

Bu cümle son derece belirleyici olduğu ve konservatuvarlarda performans alanında sadece sanat dalları bulunduğu için bir sanatta yeterlik olmaksızın baş vurmak imkânsızdır.

Kanunda yazan bu yeterlik şartı da, o zamana kadar yönetmeliğe hiç ihtiyaç duymayan ÜAK’ın 07 Şubat 2015 tarihli Doçentlik Yönetmeliği ile aşılmıştır. Bu yönetmelikte ufak bir kelime oyunu ile kanundaki belirleyici yeterlik şartı aşılmıştır Nedir bu madde ?

7 Şubat 2015 CUMARTESİ

Resmî Gazete

Sayı : 29260

YÖNETMELİK

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından:

DOÇENTLİK SINAV YÖNETMELİĞİ

Başvuru zamanı ve şartları

MADDE 4 – (1) Doçentlik başvurusu, nisan ve ekim ayının on beşinci günü başlayıp, en geç ilgili ayın son çalışma günü mesai saati bitimine kadar devam eder.

(2) Doçentlik başvurusu için;

a) Türkiye’de doktora, tıpta veya dış hekimliğinde uzmanlık veya sanatta yeterlik öğrenimini tamamlamış veya yurtdışında yapılmış olan doktora, tıpta veya dış hekimliğinde uzmanlık veya sanatta yeterlik öğreniminin denkliliğinin kabul edilmiş olması,

Görüldüğü gibi bu maddede bir sanat dalına başvurmak için yeterlik şartı aranmıyor gibi görülmekte. Veya denilerek tüm alanlar bir tutuluyor, elinde ne diploma varsa onunla gel baş vur gibi anlaşılmaktadır.

Bu konuda YÖK’e yaptığım itirazlarda her zaman kanun maddesini hatırlattım, bana her defasında yönetmelik maddesi hatırlatıldı. Kanun maddesinin yönetmeliğe göre daha bağlayıcı olduğunu hatırlattığımda ise bana daha önce size cevap verilmiştir denildi. Denetleme kuruluna yaptığım şikâyetler için de asla bir geriş dönüş yapılmamıştır.

Hiçbir sonuç alamayınca bu konuyu farklı konservatuvarlarda görev yapan öğretim elemanlarıyla paylaştım. Yapılan birçok doktoralı başvuru 2547 sayılı kanunun ilgili maddesi gösterilerek red edilmeye başlanınca, nihayet 15 Nisan 2018 tarihinde ÜAK yönetmelik maddesini Kanuna göre güncelleme ihtiyacı duydu.

15 Nisan 2018 PAZAR

Resmî Gazete

Sayı : 30392

YÖNETMELİK

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından:

DOÇENTLİK YÖNETMELİĞİ

Başvuru zamanı, şartları ve usulleri

MADDE 4 – (1) Üniversitelerarası Kurul başka bir tarih belirlemedikçe doçentlik başvurusu, yılda iki kez olmak üzere Mart ve Ekim aylarının on beşinci günü başlayıp, en geç ilgili ayın son çalışma günü mesai saati bitimine kadar devam eder.

(2) Doçentlik başvurusu için;

a) Türkiye’de doktora ile tıpta, dış hekimliğinde, eczacılıkta ve veteriner hekimlikte uzmanlık unvanını veya Üniversitelerarası Kurulun önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulunca tespit edilen belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak veya yurt dışında yapılmış ise denkliliğinin kabul edilmiş olması,

Ancak bu arada batı müziği alanında 30 küsur konservatuar kuruldu. Yeni kurulanlar içinde sadece 3 tanesi tüm sanat dallarını kurabilmiş durumda geri kalanı kendi görev yaptığım konservatuvar da başta olmak üzere tamamen eksik sanat dalları, ve çoğunluğu eğitim fakültesi mezunu, orkestra ile solist olarak çalmamış, görev almamış bir opera ve tiyatro eserinde başrol almamış, eğitim bilimleri mezunu öğretim üyeleri ile doldurulmuştur. Bu durumda geldiğimiz nokta, bu yolculuğa çıktığımız 1936 senesi ile kıyaslanamayacak kadar kötü bir durumda olduğumuzu göstermektedir.

SONUÇ

Bakanlıklar dönemi diye adlandırdığım dönemde de konservatuvarların durumu elbette harika değildi, ancak en azından kendi iç dinamiklerine yani kurumsal kültürüne karışılmıyordu.

Ancak 1982 sonrası Üniversitelere bağlanan konservatuvarlar için iyi olmamıştır. Maalesef gittikçe, dünya ile entegre olabilecek sanat kurumları olmaktan çok uzaklaşmaktadırlar.

Bu nedenle kısa vadede her ne kadar eksikliği olsa bile 2547 sayılı YÖK kanunun tanımlar kısmında bahsedilen konservatuvarlara ait maddelerin hedef ve amaçlarına uygun yorumlanmasına ve çıkarılacak yönetmeliklerin kanunun ruhuna uygun, konservatuvarların kültürel kimliklerine ters düşmeyecek şekilde düzenlenmesine, daha da önemlisi bu sanat kurumlarının kültürünü kollamaya ve muhafaza etmeye yönelik yapılan yerinde ve hukuki şikâyetlerin dikkate alınmasına, kanun veya yönetmelik dışı yapılan işlemlere öncelikle YÖK'ün müdahale etmesi gerekmektedir. Ama kısa ve orta vadede bu pek mümkün görülüyor.

